

Orientacja sprawcza i wspólnotowa a wybrane aspekty funkcjonowania zdrowotnego i społecznego

Bogdan Wojciszke, Marta Cieślak

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Artykuł przedstawia dwa korelacyjne badania nad trafnością zbieżną i różnicową nowych skal mierzących cztery orientacje osobiste: sprawczość, sprawczość niepoahamowaną, wspólnotowość i wspólnotowość niepoahamowaną (Wojciszke, Szlendak, 2010). Orientacja sprawcza pozytywnie koreluje ze stabilnością emocjonalną, ekstrawersją, sumiennością, szczęściem i zadowoleniem z bliskich związków, negatywnie zaś – ze skłonnością do lęku i depresji. Sprawczość niepoahamowana koreluje dodatnio ze wzorcem zachowania A, brakiem ugodowości i takimi stylami postępowania w sytuacji konfliktowej, które są związane z maksymalizacją własnego interesu (rywalizacja, brak skłonności do współpracy, kompromisu i dostosowania). Orientacja wspólnotowa koreluje dodatnio z ekstrawersją, ugodowością i sumiennością, szczęściem oraz zadowoleniem z bliskich związków, namiętnością i intymnością. Wspólnotowość niepoahamowana koreluje pozytywnie z neurotyzmem, niską samooceną, skłonnością do lęku i depresji, a także ze stylami postępowania w sytuacjach konfliktowych, które oznaczają rezygnację z własnych celów.

Słowa kluczowe: *sprawczość, wspólnotowość, osobowość, style rozwiązywania konfliktów*

David Bakan (1966) zauważył, że dwoma głównymi aspektami ludzkiej egzystencji są sprawczość i wspólnotowość – każdy człowiek jest realizatorem swoich celów (sprawczość), każdy też jest członkiem społeczności i uczestnikiem relacji społecznych (wspólnotowość). Bakan był zorientowany raczej psychodynamicznie niż empirycznie, jednak zainspirował do badań Vicki Helgeson (1994, 2003), która rozwinęła koncepcję orientacji sprawczej i wspólnotowej jako dwóch szeroko pojętych cech osobowości. Sprawczość to koncentracja na własnym ja i sobie jako realizatorze celów. Wspólnotowość to koncentracja na innych ludziach i własnych z nimi

relacjach. Pojęcia te odpowiadają w przybliżeniu męskości i kobiecości, choć ta opozycja jest mocno niejasna, bowiem męskość–kobiecość może oznaczać, jak sądzimy, przynajmniej cztery rodzaje różnic: (1) różnice obiektywne, czyli pod względem tego, co faktycznie różni mężczyzn i kobiety; (2) różnice subiektywne, czyli pod względem własności, jakie mężczyźni i kobiety sami sobie przypisują; (3) różnice stereotypu deskryptywnego, czyli pod względem własności przypisywanych mężczyznom i kobietom przez społecznie konstruowane i podzielane stereotypy płci; bądź też (4) różnice stereotypu normatywnego, a więc pod względem tego, czego się oczekuje i pożąda u mężczyzn i kobiet (Wojciszke, 2010). Ponieważ te cztery rodzaje różnic wcale nie muszą się pokrywać, wydaje nam się, że opozycja męskość–kobiecość jest skazana na wieczną wieloznaczność i lepiej mówić o opozycji sprawczość–wspólnotowość.

Oprócz zwyczajnej sprawczości i wspólnotowości, Bakan i Helgeson postulują ponadto ich postacie krańcowe, czyli niepoahamowane. Niepoahamowana sprawczość oznacza koncentrację na sobie i własnych celach tak silną (niepoahamowaną przez wymogi wspólnotowości), że prowadzi do zanegowania relacji z innymi ludźmi oraz ignorowania ich celów. Zarówno sprawczość, jak

Bogdan Wojciszke, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Wydział w Sopocie, ul. Polna 16/20, 81-745 Sopot,
e-mail: bogdan.wojciszke@swps.edu.pl

Marta Cieślak, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, ul. Chodakowska 19/31, Warszawa,
e-mail: Mart.ciesla@swps.edu.pl

Korespondencję w sprawie artykułu prosimy kierować na adres: bogdan.wojciszke@swps.edu.pl

Praca finansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/04/a/HS6/00581.

Dziękujemy Anecie Kaczmarek, Annie Kowalińskiej, Mariannie Strycharz i Agacie Świder za pomoc w zebraniu materiałów empirycznych.

i niepohamowana sprawczość oznaczają koncentrację na sobie, ale tylko ta druga prowadzi do niepożądanych konsekwencji, takich jak negatywny stosunek do ludzi, czemu towarzyszy wdawanie się w konflikty, destruktywne zachowania o charakterze dominacji, zemsty i zimnego traktowania innych, opór przed poszukiwaniem wsparcia społecznego i brak takich umiejętności społecznych, jak dawanie wsparcia innym, zwieranie się i okazywanie emocji (Helgeson, 2003). Skutkuje to pogorszeniem zdrowia psychicznego, a w szczególności skłonnością do używek i wzorcem zachowania A.

Krańcową postacią wspólnotowości jest wspólnotowość niepohamowana (przez wymogi sprawczości), która oznacza tak silną koncentrację na innych ludziach i relacjach z nimi, że prowadzi do zanegowania własnej sprawczości oraz zaprzestania realizacji własnych celów. Zarówno wspólnotowość, jak i wspólnotowość niepohamowana oznaczają koncentrację na innych, ale tylko ta druga prowadzi do niepożądanych konsekwencji, takich jak niedomaganie się wsparcia społecznego od bliskich (co owocuje brakiem owego wsparcia) i destruktywne zachowania w bliskich związkach, jak nadopiekuńczość, inwazyjne, bo nadmierne wkraczanie w życie partnera, nadmierna kontrola partnera. Ponieważ takie osoby ponoszą duże koszty psychiczne w związku z dawaniem wsparcia partnerom i zaprzestaniem realizacji osobistych celów, również niepohamowana wspólnotowość prowadzi do pogorszenia zdrowia psychicznego w postaci zwiększonej podatności na stres, lęk i depresję (Helgeson, 1994, 2003).

Ponieważ orientacja sprawcza i wspólnotowa w swej umiarkowanej i niepohamowanej postaci zdają się wyjaśniać wiele istotnych zjawisk, Wojciszke i Szlendak (2010) skonstruowali polskojęzyczne skale do mierzenia tych czterech orientacji. Skale te cechują się klarowną strukturą czynnikową (sprawczość i wspólnotowość tworzą dwa odrębne czynniki, podobnie jak niepohamowana sprawczość i niepohamowana wspólnotowość) i mają dość wysokie wskaźniki rzetelności (zgodności wewnętrznej). Wojciszke i Szlendak stwierdzili, że mężczyźni cechują się większym natężeniem sprawczości i sprawczości niepohamowanej niż kobiety, kobiety zaś cechują się większym natężeniem wspólnotowości i wspólnotowości niepohamowanej niż mężczyźni. Różnice te są ogólnie niewielkie, choć znacznie przybierają na sile, kiedy przed wypełnianiem skal subtelnie zaktywizowano pojęcia męskości i kobiecości. Sugeruje to, że ludzie spontanicznie raczej w niewielkim stopniu myślą o samych sobie w kategoriach stereotypów płci, kiedy jednak stereotypy owe zostaną zaktywizowane, myślenie o sobie w kategoriach autostereotypu płci staje się silne.

W tym artykule przedstawiamy kolejne badania walidujące *Skale sprawczości i wspólnotowości* (w wersji umiarkowanej i niepohamowanej). Eksplorujemy tu związki owych skal z podstawowymi cechami osobowości i wskaźnikami zdrowia psychicznego (badanie 1) oraz stylami funkcjonowania w sytuacji konfliktu (badanie 2).

BADANIE 1

Przedmiotem tego badania był związek orientacji sprawczej i wspólnotowej – w wersji zarówno umiarkowanej, jak i niepohamowanej – z podstawowymi cechami osobowości, jak męskość i kobiecość oraz cechy Wielkiej Piątki: ekstrawersja, neurotyzm, sumienność, ugodowość i otwartość na doświadczenie. Badaliśmy też główne wskaźniki zdrowia psychicznego, jak skłonność do depresji i lęku, samoocena, poczucie szczęścia, typ zachowania A oraz zadaniowy, emocjonalny i ucieczkowy sposób reagowania na stres. Wreszcie badaliśmy dysfunkcjonalne style przywiązania (lękowy i unikowy) oraz funkcjonowanie w bliskich związkach – satysfakcję ze związku i trzy składniki miłości (intymność, namiętność i zobowiązanie).

W sumie na trzech dość dużych próbach zmierzaliśmy 21 zmiennych (oraz cztery orientacje), co pozwala sformułować co najmniej 80 szczegółowych hipotez. Ponieważ ich wyszczególnianie wydaje się mało sensowne, poprzestaniemy na stwierdzeniu, że badanie to miało charakter eksploracyjny, eksploracja zaś była sterowana czterema ogólnymi oczekiwaniami wywiedzionymi z przedstawionej na wstępie teorii orientacji: (a) orientacja sprawcza jest zasobem korzystnym dla jej posiadaczy (dodatnio koreluje ze wskaźnikami zdrowia, adaptacyjnymi cechami osobowości i funkcjonowania w bliskich związkach); (b) niepohamowana orientacja sprawcza jest niekorzystna dla jej posiadaczy i ich otoczenia społecznego (ujemnie koreluje z niektórymi wskaźnikami zdrowia, jak wzorzec zachowania A oraz z funkcjonowaniem w bliskich związkach); (c) orientacja wspólnotowa jest zasobem korzystnym zarówno dla jej posiadaczy, jak i ich otoczenia społecznego (dodatnio koreluje z niektórymi wskaźnikami zdrowia i funkcjonowaniem w bliskich związkach); (d) niepohamowana orientacja wspólnotowa jest niekorzystna dla jej posiadaczy, choć bywa korzystna dla innych ludzi (ujemnie koreluje z niektórymi wskaźnikami zdrowia psychicznego, dodatnio z niektórymi aspektami funkcjonowania w bliskich związkach, jak poziom zobowiązania).

Drugim celem tego i następnego badania była walidacja skal psychometrycznych używanych tu do pomiaru orientacji. Ograniczona objętość tego artykułu nie pozwalała ich tu szczegółowo przedstawić – uczyniliśmy to

w innej pracy (Wojciszke, Szlendak, 2010). *Skale orientacji sprawczej i wspólnotowej* mają postać list przymiotnikowych. Badani przypisują sobie na skalach siedmiostopniowych 15 cech sprawczych (jak dalece uważają się za skutecznych, sprawnych, ambitnych) oraz 15 cech wspólnotowych (uczynność, życzliwość, docenianie innych). Cechy te zostały wybrane ze starannie wyszeregowanej puli 300 cech jako najbardziej reprezentatywne dla sprawczości i wspólnotowości (Abele, Wojciszke, 2007, badanie 1; Wojciszke, 2010). Inną postać mają *Skale niepoohamowanej sprawczości i wspólnotowości*. Każda z nich zawiera 11 opinii wyrażających niepoohamowaną postać sprawczości („Skupiam się na realizacji swoich zadań tak bardzo, że zapominam o reszcie świata” „Miewam za mało czasu, aby zajmować się sprawami innych” „Bliscy mają do mnie pretensje, że poświęcam im za mało czasu”) lub wspólnotowości („Zawsze stawiam potrzeby innych przed własnymi” „Czuję się okropnie, gdy nie jestem w stanie pomóc komuś w potrzebie” „Największą przyjemnością dla mnie jest sprawianie radości innym”). Wszystkie skale cechują się zadowalającą rzetelnością i strukturą wewnętrzną (Wojciszke, Szlendak, 2010). Pełną treść skal zamieściliśmy w załączniku.

Metoda

Osoby badane. W badaniu wzięły udział trzy próby. Pierwsza liczyła 165 osób (129 kobiet) i składała się ze studentów różnych warszawskich uczelni. Średnia wieku wyniosła 21,56 roku ($SD = 2,92$). Próba druga liczyła 205 osób (106 kobiet) i składała się z licealistów i studentów (średnia wieku $M = 20,05$; $SD = 3,96$). Próba trzecia, w której badano funkcjonowanie w bliskich związkach, liczyła 115 kobiet i 109 mężczyzn w wieku od 18 do 58 lat (średnia wieku $M = 26,59$; $SD = 7,56$). Ich związki trwały od 1 miesiąca do 30 lat (średni czas trwania $M = 4,80$; $SD = 5,90$).

Mierzone zmienne. Badani z wszystkich prób wypełniali *Skale sprawczości i wspólnotowości* w ich wersji zarówno umiarkowanej, jak i niepoohamowanej. Wskaźniki ich rzetelności (α Cronbacha) wyniosły w próbie pierwszej: sprawczość (0,90), wspólnotowość (0,88), sprawczość niepoohamowana (0,77) i wspólnotowość niepoohamowana (0,81). Wartości te bardzo podobnie przedstawiały się w próbie drugiej i trzeciej.

Ponadto w próbie pierwszej wypełniali *Kwestionariusz NEO-FFI* w adaptacji Zawadzkiego, Strelaua, Szczepaniaka i Śliwińskiej (1998). Kwestionariusz ten mierzy cechy Wielkiej Piątki: neurotyzm (0,89), ekstrawersję (0,84), ugodowość (0,75), sumienność (0,84) i otwartość na doświadczenie (0,70). Rzetelności tych skal w obecnym

badaniu zostały podane w nawiasach. Wypełniali też skalę samooceny Tafarodiego i Milne'a (2002). Ta ostatnia została przetłumaczona i zaadaptowana na potrzeby obecnego badania; w wynikach uwzględniono jeden z dwóch jej wymiarów – lubienie siebie (drugi wymiar to przypisywana sobie kompetencja). Zawiera ona twierdzenia typu „Czasami czuję się bezwartościowy.”, „Dobrze wypadam pod wieloma względami”. Jej zgodność wewnętrzną wyniosła $\alpha = 0,92$.

W próbie drugiej połowa badanych wypełniała dodatkowo *Kwestionariusz depresji* Becka (0,86) w tłumaczeniu Czapińskiego oraz *Skalę zachowania typu A* (Juczyński, 2001; okazała się ona mało rzetelna w obecnym badaniu, 0,54). Druga połowa badanych wypełniała dodatkowo *Kwestionariusz CISS* w adaptacji Strelaua, Szczepaniaka i Wrześniewskiego (1996), który mierzy trzy sposoby reagowania na stres – zadaniowy (0,85), emocjonalny (0,83) i unikowy (0,83). Ta część badanych wypełniała też skalę subiektywnego dobrostanu (szczęścia) Dienera i współpracowników (Juczyński, 2001).

W próbie trzeciej badani wypełniali skalę satysfakcji z bliskiego związku (0,95) oraz skalę miłości mierzące intymność (0,96), namiętność (0,93) oraz zobowiązanie (0,90). Wszystkie skale zostały zaczerpnięte od Wojciszke (1995) i wszystkie cechowały się zadowalającą rzetelnością (podaną w nawiasach). Ponadto połowa próby trzeciej wypełniała skale męskości i kobiecości Sandry Bem w adaptacji Kuczyńskiej (1992), które mierzą męskość i kobiecość w sensie przypisywania sobie cech objętych deskryptywnym stereotypem płci. Druga połowa wypełniała skale mierzące dwa style przywiązania – lękowy (lęk przed odrzuceniem przez partnera) i unikowy (oba przed bliskością emocjonalną i intymnością). Skale te zostały zaczerpnięte z kwestionariusza *The Experience in Close Relationship – Revised Questionnaire* Brennan i współpracowników (Fraley, Waller, Brennan, 2000) i osiągnęły w obecnej próbie zadowalające wskaźniki zgodności wewnętrznej 0,86 i 0,89.

Wyniki i dyskusja

Mierzone w trzech próbach zmienne potraktowano jako korelaty skal sprawczości i wspólnotowości w ich umiarkowanej i niepoohamowanej postaci. Zgodnie z teorią skale sprawczości i sprawczości niepoohamowanej pozostają skorelowane dodatnio (na poziomie 0,20 do 0,30), podobnie jak skale wspólnotowości i wspólnotowości niepoohamowanej (na poziomie 0,40 do 0,50). Ponieważ przedmiotem zainteresowania omawianych badań jest kwestia związku każdej z orientacji z różnymi innymi zmiennymi, zasadnicze analizy korelacji (r Pearsona) będą każdorazowo uzupełniane analizami korelacji częściowej, tak aby

przekonać się, jak przedstawiają się (a) korelaty sprawczości przy kontroli sprawczości niepoahamowanej, (b) korelaty sprawczości niepoahamowanej przy kontroli sprawczości, (c) korelaty wspólnotowości przy kontroli wspólnotowości niepoahamowanej oraz (d) korelaty wspólnotowości niepoahamowanej przy kontroli wspólnotowości. Analizy wstępne wykazały brak poważniejszego wpływu płci na różne przedstawiane dalej zależności (choć nasze próby były dość liczne i zawierały badanych obu płci), tak więc pominiemy ten czynnik w prezentacji wyników.

Męskość i kobiecość. Jak przekonują dane z tabeli 1, związki poszczególnych orientacji z męskością i kobiecością okazały się bardzo klarowne i zgodne z przewidywaniami. Sprawczość silnie korelowała z męskością ($r = 0,71$), a wcale – z kobiecością. Sprawczość niepoahamowana lekko korelowała z męskością, ale związek ten był w dużym stopniu pozorny, ponieważ niemal całkowicie zanikał przy kontroli sprawczości (spadek z 0,25 do 0,17). Natomiast wspólnotowość silnie korelowała z kobiecością ($r = 0,54$), a wcale – z męskością. Wspólnotowość niepoahamowana korelowała z kobiecością, ale związek ten był pozorny i zanikał przy kontroli

wspólnotowości (spadek z 0,35 do 0,13). Wyniki te świadczą o teoretycznej trafności skal mierzących cztery orientacje.

Cechy osobowości. Również związki czterech orientacji z cechami Wielkiej Piątki okazały się dość klarowne. Sprawczość wiąże się dodatnio z ekstrawersją, sumiennością i – wyraźnie słabiej – z otwartością na doświadczenie, ujemnie zaś – z neurotyzmem. Wszystkie te korelacje pozostają istotne, jeżeli kontrolować sprawczość niepoahamowaną. Ta ostatnia koreluje ujemnie jedynie z ugodowością – obsesyjna koncentracja na własnych celach interferuje, rzecz jasna, z uwzględnianiem interesów innych ludzi, które jest istotą ugodowości. Co ciekawe, takiej korelacji z ugodowością nie stwierdza się w ogóle dla sprawczości. Wskazuje to, że sprawczość wcale nie zaburza relacji z innymi – czyni to dopiero sprawczość niepoahamowana.

Wspólnotowość koreluje z cechami Wielkiej Piątki wyraźnie słabiej, a jedynym tu wyjątkiem jest ugodowość, gdzie korelacja jest silna. To zrozumiałe, gdyż istotą wspólnotowości (a także wspólnotowości niepoahamowanej) jest koncentracja na innych ludziach i relacjach

Tabela 1

Korelacje badanych orientacji z kobiecością i męskością oraz cechami Wielkiej Piątki (badanie 1)

Zmienna	Sprawczość ^a	Wspólnotowość ^b	Sprawczość niepoahamowana ^c	Wspólnotowość niepoahamowana ^d
Kobiecość	0,08 (0,11)	0,54*** (0,45***)	-0,13 (-0,15)	0,35*** (0,13)
Męskość	0,71*** (0,70***)	0,09 (0,14)	0,25*** (0,17*)	-0,06 (-0,13)
Wielka Piątka				
Ekstrawersja	0,58*** (0,60***)	0,29*** (0,31***)	-0,04 (-0,20*)	0,02 (-0,15)
Neurotyzm	-0,53*** (-0,53***)	0,06 (0,20*)	-0,05 (0,08)	0,40*** (0,44***)
Sumienność	0,45*** (0,46***)	0,29*** (0,34***)	0,04 (-0,07)	0,02 (-0,17*)
Ugodowość	-0,14 (-0,04)	0,58*** (0,44***)	-0,50*** (-0,49***)	0,48*** (0,24**)
Otwartość	0,16* (0,18*)	0,17* (0,27***)	-0,09 (-0,11)	-0,09 (-0,22**)

^a W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości niepoahamowanej.

^b W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości niepoahamowanej.

^c W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości.

^d W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

z nimi, ugodowość zaś jest jedyną cechą Wielkiej Piątki, która dotyczy funkcjonowania w relacjach społecznych. Choć wspólnotowość nie koreluje z neurotyzmem, koreluje z nim dość silnie wspólnotowość niepoohamowana, która zdaje się oznaczać kłopoty jednostki z samą sobą (tak jak sprawczość niepoohamowana oznacza kłopoty w relacjach z innymi). Za taką interpretacją wspólnotowości niepoohamowanej przemawiają także jej niezbyt silne, ale konsekwentne związki z różnymi wskaźnikami zdrowia psychicznego. Przedstawione tu związki orientacji z cechami Wielkiej Piątki są podobne do stwierdzonych w badaniach amerykańskich (Helgeson, Fritz, 1998, 2000).

Zdrowie psychiczne. Zgodnie z tezą Helgeson i Fritz (2000), sprawczość (ale nie wspólnotowość) dodatnio wiąże się z różnymi wskaźnikami zdrowia psychicznego. Jak przekonują dane z tabeli 2, im wyższa sprawczość, tym większe poczucie szczęścia, samoocena i zadaniowe reagowanie na stres, a mniejsza skłonność do depresji i lęku. Jedyne wyjątek od zasady, że sprawczość

jest korzystna dla jej posiadacza, to jej lekki związek ze skłonnością do zachowań typu A (który nie znika nawet po kontroli sprawczości niepoohamowanej). Koncentracja na własnych celach (istota sprawczości) prowadzi więc w pewnym stopniu do nadmiernej koncentracji na tych celach, co jest istotą zarówno wzoru zachowania A, jak i sprawczości niepoohamowanej.

Wspólnotowość wiąże się z niewieloma zyskami dla jej posiadacza – lekko hamuje zachowania typu A oraz – gdy kontrolować wpływ wspólnotowości niepoohamowanej – lekko sprzyja zanikowi depresji i emocjonalnemu reagowaniu na stres. Natomiast wiele kosztów wiąże się ze wspólnotowością niepoohamowaną. Jak przekonują dane z tabeli 2, ta postać wspólnotowości dodatnio koreluje ze skłonnością do lęku i depresji, obniżoną samooceną oraz nasiloną skłonnością do reagowania na stres w sposób emocjonalny i unikowy. Wszystkie te koszty stają się bardziej widoczne, gdy kontrolować związek wspólnotowości niepoohamowanej z jej umiarkowaną (i mniej szkodliwą dla posiadacza) postacią.

Tabela 2
Korelacje badanych orientacji z różnymi wskaźnikami zdrowia psychicznego (badanie 1)

Zmienna	Sprawczość ^a	Wspólnotowość ^b	Sprawczość niepoohamowana ^c	Wspólnotowość niepoohamowana ^d
Typ A	0,30* (0,24*)	-0,27* (-0,33**)	0,39*** (0,34**)	-0,01 (0,19)
Depresja	-0,25* (-0,30*)	-0,08 (-0,29*)	0,15 (0,22*)	0,25* (0,37**)
Lęk	-0,20* (-0,17)	0,06 (-0,14)	-0,14 (-0,09)	0,33** (0,35***)
Szczęście	0,27* (0,16)	-0,04 (-0,02)	0,24 (0,21)	-0,17 (-0,09)
Samoocena	0,65*** (0,63***)	0,04 (0,30**)	0,08 (-0,04)	-0,20** (-0,39***)
Reakcje na stres				
Zadaniowa	0,41*** (0,43***)	-0,03 (-0,13)	0,34* (0,37**)	0,09 (0,10)
Emocjonalna	-0,20 (-0,20)	-0,08 (-0,29*)	-0,02 (0,02)	0,33* (0,43***)
Unikowa	-0,01 (-0,02)	-0,07 (-0,23)	-0,18 (-0,15)	0,15 (0,27*)

^a W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości niepoohamowanej.

^b W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości niepoohamowanej.

^c W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości.

^d W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Bliskie związki. Jak przekonują dane z tabeli 3, zarówno sprawczość, jak i wspólnotowość dodatnio wiążą się z satysfakcją z bliskiego związku, choć związki te są słabe. Niepohamowane postaci tych orientacji w ogóle nie wiążą się z satysfakcją, co jest sprzeczne z tezami i wynikami Helgeson i Fritz (1998, 2000), które stwierdziły, że wspólnotowość niepohamowana obniża satysfakcję z życia i bliskich związków, szczególnie u kobiet. Może się to wiązać z silniejszym indywidualizmem kultury amerykańskiej niż polskiej – w tej pierwszej wspólnotowość niepohamowana jest prawdopodobnie silniej sprzeczna z obowiązującymi wartościami społecznymi, taka zaś sprzeczność obniża satysfakcję.

Poprzednie nasze analizy sugerują, że sprawczość jest korzystniejsza dla jej posiadaczy od wspólnotowości. Dane z tabeli 3 przekonują, że dla sposobu przeżywania miłości nieco korzystniejsza jest wspólnotowość niż sprawczość. Wspólnotowość koreluje dodatnio ze wszystkimi trzema składnikami miłości – intymnością, namiętnością i zobowiązaniem, analogiczne związki zaś dla sprawczości są słabsze i mniej konsekwentne. Jedyną korelacją dla orientacji niepohamowanych jest dodatni

związek niepohamowanej wspólnotowości ze zobowiązaniem, co zrozumiałe, zważywszy że istotą zobowiązania jest poświęcenie dobra własnego na rzecz wspólnego dobra bliskiego związku.

Ani sprawczość, ani wspólnotowość nie wiążą się z lękowym stylem przywiązania, choć obie te orientacje hamują styl unikowy. Lękowy styl przywiązania wiąże się dodatnio ze wspólnotowością niepohamowaną, co wydaje się jeszcze jednym przejawem związków tej orientacji ze skłonnością do lęku.

Konkludując, stwierdzić można, że analizowane tu orientacje korelują z innymi zmiennymi w sposób, który poddaje się dość klarownej interpretacji. Syntetyczne zestawienie tych wszystkich danych otwiera dyskusję ogólną tego artykułu.

BADANIE 2

Celem tego badania była eksploracja związku pomiędzy orientacjami a stylami postępowania w sytuacji konfliktowej – problematyki w ogóle niepodjęmowanej w dotychczasowych badaniach nad orientacjami. Klasyczna analiza sytuacji konfliktu (Kłusek, 2009; Ruble, Thomas,

Tabela 3

Korelacje badanych orientacji z różnymi wskaźnikami jakości bliskich związków u kobiet i mężczyzn (badanie 1)

Zmienna	Sprawczość ^a	Wspólnotowość ^b	Sprawczość niepohamowana ^c	Wspólnotowość niepohamowana ^d
Satysfakcja	0,17** (0,13*)	0,14* (0,21**)	0,03 (-0,01)	0,04 (-0,05)
Składniki miłości				
Intymność	0,20** (0,20**)	0,22** (0,19**)	0,07 (0,04)	0,12 (0,03)
Namiętność	0,18** (0,17*)	0,27*** (0,25**)	0,04 (0,02)	0,11 (-0,01)
Zobowiązanie	0,13 (0,12)	0,38*** (0,30***)	0,09 (0,09)	0,28*** (0,14*)
Style przywiązania				
Lękowy	-0,20 (-0,17)	0,06 (-0,14)	-0,14 (-0,09)	0,33*** (0,35***)
Unikowy	-0,29** (-0,32**)	-0,41*** (-0,39***)	-0,06 (0,15)	-0,16 (0,06)

^a W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości niepohamowanej.

^b W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości niepohamowanej.

^c W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości.

^d W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

1976) wyróżnia pięć stylów postępowania w tej sytuacji. Style różnią się stopniem, w jakim człowiek maksymalizuje bądź ignoruje interesy własne i drugiej strony konfliktu, które to interesy są traktowane jako wzajemnie niezależne. Współpraca to poszukiwanie rozwiązań satysfakcjonujących obie strony konfliktu, a więc maksymalizowanie interesu zarówno własnego, jak i oponenta. Natomiast kompromis to poszukiwanie rozwiązań, które częściowo realizują interesy obu stron, jednak za cenę ignorowania innej części interesów tychże stron (co sprawia, że kompromis jest zwykle niestabilnym i mało satysfakcjonującym rozwiązaniem konfliktu). Rywalizacja polega na maksymalizacji interesu własnego kosztem interesu oponenta, dostosowanie zaś odwrotnie – na maksymalizacji interesu strony przeciwnej za cenę rezygnacji z interesów własnych. Wreszcie unikanie to ignorowanie interesu zarówno własnego, jak i przeciwnika, czyli wycofanie się z prób rozwiązania konfliktu.

Zważywszy że każdy z tych pięciu stylów jest inaczej umiejscowiony na wymiarze maksymalizacji interesu własnego i wymiarze maksymalizacji interesu cudzego, można sformułować dość klarowne przewidywania co do sposobu, w jaki orientacje wiążą się ze stylami postępowania w sytuacji konfliktu. Najsilniejszym predyktorem tego postępowania powinna być wspólnotowość. Ponieważ oznacza ona wrażliwość na cudze interesy, wspólnotowość powinna dodatkowo korelować z tymi stylami konfliktu, które oznaczają uwzględnianie cudzego interesu bądź całkowite (współpraca, dostosowanie), bądź częściowe (kompromis). Powinna też ujemnie korelować ze stylami oznaczającymi postępowanie wbrew interesom drugiej strony (rywalizacja) bądź ich ignorowanie (unikanie). Podobnych, choć silniejszych korelacji należy się spodziewać po wspólnotowości niepoohamowanej. Co do sprawczości, można oczekiwać jej ujemnej korelacji z unikaniem konfliktu, dodatniej zaś z tymi stylami, które oznaczają maksymalizację własnych interesów (współpraca i kompromis). Podobne, tyle że bardziej radykalne oczekiwania można adresować do sprawczości niepoohamowanej – powinna ona być dodatkowo skorelowana z rywalizacją (moje interesy ponad wszystko), ujemnie zaś – z dostosowaniem, czyli poświęcaniem własnego interesu dla realizacji interesów oponenta.

Metoda

Próba badana. W badaniu wzięło udział 120 studentów (84 kobiety) w wieku od 19 do 37 lat ($M = 22,48$; $SD = 3,40$).

Mierzone zmienne. Badani wypełniali *Skale sprawczości i wspólnotowości* w ich wersji zarówno umiarko-

wanej, jak i niepoohamowanej. Ponadto wypełniali też *Kwestionariusz postępowania w sytuacji konfliktu* skonstruowany przez Kłusek (2009). Kwestionariusz ten mierzy pięć wymienionych na wstępie stylów, to znaczy współpracę (0,80), kompromis (0,81), rywalizację (0,86), dostosowanie (0,73) i unikanie (0,81). Podane w nawiasach wartości α Cronbacha przekonują, iż wszystkie te skale cechowały się w tym badaniu zadowalającą rzetelnością, podobnie jak skala wspólnotowości (0,93), sprawczości (0,91), wspólnotowości niepoohamowanej (0,85) oraz sprawczości niepoohamowanej (0,77).

Wyniki

Zasadnicze wyniki analizy korelacji pomiędzy czterema orientacjami a pięcioma stylami rozwiązywania konfliktów przedstawia tabela 4. Ponieważ umiarkowane i niepoohamowane postaci tej samej orientacji są ze sobą dodatnio skorelowane, zasadnicza analiza korelacji będzie wspierana analizą korelacji częściowych. Dla uproszczenia będziemy tu posługiwali się językiem w taki sposób, jakby orientacje występowały w roli przyczyn, natomiast style rozwiązywania konfliktu – w roli skutków, choć jest to tylko konwencja ułatwiająca zrozumienie wyników.

Najsłabiej skorelowana ze stylami rozwiązywania konfliktów jest sprawczość – hamuje ona unikanie, czyli wycofywanie się z sytuacji konfliktowej, a przy kontroli sprawczości niepoohamowanej negatywnie wiąże się z dostosowaniem. Sprawczość powstrzymuje więc przed porzuceniem własnych interesów, choć sama w sobie nie nasila ich maksymalizacji. Inaczej sprawy się mają ze sprawczością niepoohamowaną, która z definicji jest obsesyjną koncentracją na własnych działaniach i interesach. Ta wyraźnie hamuje współpracę, kompromis i dostosowanie, a więc wszystkie te style, które oznaczają uwzględnianie interesów partnera. Sprawczość niepoohamowana nasila też rywalizację, a nieoczekiwanie także unikanie. Ta paradoksalna korelacja (0,23) ulega wręcz nasileniu (0,31), kiedy kontrolować wpływ sprawczości umiarkowanej. Może to świadczyć, że osoby o silnej sprawczości niepoohamowanej wolą raczej porzucić rozwiązywanie konfliktu niż podjąć działania na rzecz partnera.

Silnym korelatem stylów rozwiązywania konfliktów okazała się natomiast wspólnotowość, choć siła ta po części bierze się z jej skorelowania ze wspólnotowością niepoohamowaną. Jak należało oczekiwać, wspólnotowość dodatnio koreluje ze wszystkimi stylami oznaczającymi troskę o interesy partnera, a więc współpracą, kompromisem i dostosowaniem. Jednak związek z dostosowaniem (w którym interesy partnera są realizowane za cenę porzucenia własnych) wynika ze wspólnotowości niepoohamowanej. Wspólnotowość hamuje też rywalizację

Tabela 4

Korelacje badanych orientacji z deklarowanymi sposobami postępowania w sytuacjach konfliktowych przez kobiety i mężczyzn (badanie 2)

Zmienna	Sprawczość ^a	Wspólnotowość ^b	Sprawczość niepohamowana ^c	Wspólnotowość niepohamowana ^d
Współpraca	0,11 (-0,06)	0,40*** (0,28**)	-0,46*** (-0,41***)	0,46*** (0,20*)
Kompromis	-0,01 (-0,13)	0,35*** (0,17*)	-0,40*** (-0,37***)	0,44*** (0,27**)
Rywalizacja	0,03 (0,06)	-0,29** (-0,13)	0,34*** (0,35***)	-0,27** (-0,21*)
Dostosowanie	-0,15 (-0,23*)	0,29** (0,01)	-0,21* (-0,15)	0,43*** (0,34***)
Unikanie	-0,26** (-0,22*)	-0,26** (-0,21*)	0,23* (0,31**)	-0,18 (-0,01)

^a W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości niepohamowanej.

^b W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości niepohamowanej.

^c W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą sprawczości.

^d W nawiasach korelacje częściowe z kontrolą wspólnotowości.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

(jednak tylko z powodu skorelowania ze wspólnotowością niepohamowaną) oraz unikanie. Równie silnym korelatem zachowań w sytuacji konfliktu okazała się wspólnotowość niepohamowana. Podobnie jak wspólnotowość umiarkowana (tyle że bardziej konsekwentnie i nawet przy jej kontrolowaniu) wspólnotowość niepohamowana dodatkowo wiąże się ze wszystkimi stylami oznaczającymi troskę o dobro partnera – współpracą, kompromisem i dostosowaniem. Natomiast ujemnie koreluje z rywalizacją, czyli działaniem wbrew interesom partnera.

Ogólnie rzecz ujmując, niepohamowane postaci sprawczości i wspólnotowości okazały się silniejszymi korelatami postępowania w sytuacji konfliktu niż ich postaci umiarkowane, zapewne dlatego, że te pierwsze są bardziej skrajnym wyrazem troski o interesy – odpowiednio – własne lub cudze. Ogólny wzorzec wyników jest przy tym bardzo spójny: sprawczość (szczególnie niepohamowana) bardziej sprzyja trosce o interesy własne niż partnera, natomiast wspólnotowość (szczególnie niepohamowana) bardziej sprzyja trosce o interesy partnera niż własne.

DYSKUSJA OGÓLNA

Przedstawione wyniki dobrze pokazują istotę czterech badanych tu orientacji. Wskazują też na trafność teoretyczną oraz zbieżną i różnicową nowych *Skal sprawczości i wspólnotowości* oraz *niepohamowanej sprawczości i wspólnotowości* (Wojciszke, Szlendak, 2010), za pomocą których orientacje te mierzono. Sprawczość

– rozumiana jako koncentracja na własnych celach – jest zasobem dobroczynnym dla jej posiadaczy. Osoby sprawcze są stabilne emocjonalnie, ekstrawertywne i sumienne, a także szczęśliwe, bardziej zadowolone z życia i swoich bliskich związków. Zadaniowo reagują na stres i mają osłabioną skłonność do lęku i depresji. W sytuacji konfliktu nie koncentrują się nadmiernie na maksymalizacji własnych interesów (nie są bardziej skłonne do rywalizacji), ale wyraźnie z interesów tych nie rezygnują (osłabiona skłonność do unikania i dostosowania).

Sprawczość niepohamowana – rozumiana jako przesadna koncentracja na własnych celach ze szkodą dla interesów innych ludzi i własnych z nimi relacji – jest ciemną stroną dobroczynnej sprawczości i źródłem problemów. Sprzyja wzorcowi zachowaniu A (zaś przy kontroli sprawczości – także depresji), a przede wszystkim oznacza brak ugodowości, co w sytuacji konfliktu przejawia się silną skłonnością do rywalizacji oraz osłabioną skłonnością do współpracy, kompromisu i dostosowania. Krótko mówiąc, sprawczość niepohamowana nie przynosi żadnych korzyści jej posiadaczom (z wyjątkiem zadaniowego reagowania na stres), a niesie wyraźne straty dla otaczających ich osób.

Wspólnotowość – rozumiana jako koncentracja na celach innych ludzi i własnych z nimi relacjach – jest zasobem dobroczynnym zarówno dla jej posiadacza, jak i dla innych. Sprzyja ekstrawersji, sumienności i ugodowości (cechom, na których zyskują obie strony), a w sytuacji

konfliktu – współpracy i kompromisowi (stylom postępowania, na których zyskują obie strony). Wspólnotowość hamuje typ zachowania A, rywalizację i emocjonalne reagowanie na stres, natomiast dodatnio koreluje ze szczęściem, satysfakcją z bliskich związków oraz intensywniejszym doświadczaniem intymności, namiętności i zobowiązania (na czym również zyskują wszyscy zainteresowani).

Wreszcie wspólnotowość niepoahamowana, rozumiana jako nadmierna koncentracja na celach innych ludzi kosztem ignorowania lub porzucania celów własnych. To ciemna strona wspólnotowości, szkodliwa przede wszystkim dla jej posiadaczy, choć czasami korzystna dla innych. Osoby niepoahamowanie wspólnotowe są niestabilne emocjonalnie (neurotyczne), skłonne do wszelkiego rodzaju lęków i depresji oraz emocjonalnego i unikowego reagowania na stres. Cechują je obniżona samoocena i skłonność do wszystkich tych stylów zachowania w konflikcie, które oznaczają rezygnację z własnych celów, czy to będzie z pożytkiem dla innych (wzrost dostosowania, a spadek rywalizacji), czy ze szkodą (wzrost unikania). Cechują się też nasiloną skłonnością do współpracy i kompromisu, choć ogólny wzorzec wyników (na przykład dodatnia korelacja ze zobowiązaniem w bliskich związkach) sugeruje, że ukrywa się za tym pragnienie realizacji interesów raczej cudzych niż własnych.

Wiele z relacjonowanych tu zależności jest zbieżnych z wynikami badań amerykańskich (Helgeson, 1993, 1994, 2003; Helgeson, Fritz, 1998, 2000). Jak już wspomnieliśmy, są też pewne różnice, jak brak ujemnego związku niepoahamowanej wspólnotowości z satysfakcją z życia i bliskich związków. Jednak polskie społeczeństwo jest istotnie mniej indywidualistyczne od amerykańskiego (Oyserman, Coon, Kimmelmeier, 2002), można więc domniemywać, że wynikające z niepoahamowanej wspólnotowości pomniejszenie skłonności lub umiejętności realizacji własnych interesów jest w naszym społeczeństwie mniej szkodliwe dla dobrostanu jednostki. Jeszcze inne wyniki są zupełnie nowe – jak związek orientacji ze stylami postępowania w sytuacji konfliktu – i poszerzają dotychczasowy obszar badań nad orientacjami.

Duża liczba badań (Abele, Wojciszke, 2014; Fiske, Cuddy, Glick, 2007; Wojciszke, 2005, 2010) dowodzi, że sprawczość i wspólnotowość są podstawowymi wymiarami spostrzegania ludzi i samego siebie. Być może sprawczość i wspólnotowość okażą się równie ważne jako wymiary osobowości – rosnąca ilość danych przekonuje, że dwuwymiarowa struktura interpretowalna w kategoriach sprawczości i wspólnotowości leży u podłoża wielkiej piątki cech osobowości (Blackburn, Renwick, Donnelly, Logan, 2004). Obecne wyniki wskazują, że

zarówno sprawczość, jak i wspólnotowość są dobroczynne dla ich posiadaczy, co wynika zapewne z tego, że każda z tych szerokich orientacji osobowościowych jest funkcjonalna dla osiągnięcia pewnych ważnych celów życiowych. Badania prospektywne z udziałem absolwentów uniwersytetu pokazały, że wysoka sprawczość istotnie przewiduje osiągnięcia sprawcze (jak pozyskanie pracy, awans) w 18 miesięcy później, natomiast wysoka wspólnotowość przewiduje realizację celów wspólnotowych (jak założenie rodziny) w tym samym czasie (Abele, 2003). Przedstawione tu różnice korelatów obu orientacji są spójne z tezą, że każda z nich jest korzystna dla posiadacza, choć z innych powodów. Orientacja sprawcza – dlatego że ułatwia sprawną realizację celów osobistych, orientacja wspólnotowa zaś – dlatego że ułatwia inicjowanie i podtrzymywanie więzi społecznych.

LITERATURA CYTOWANA

- Abele, A. E. (2003). The dynamics of masculine-agentic and feminine-communal traits: Findings from a prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 768–776.
- Abele, A., Wojciszke, B. (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 751–763.
- Abele, A. E., Wojciszke, B. (2014). Communal and agentic content in social cognition: A Dual Perspective Model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 50, 195–255.
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence*. Reading, PA: Addison-Wesley.
- Blackburn, R., Renwick, S. J. D., Donnelly, J. P., Logan, C. (2004). Big Five or Big Two? Superordinate factors in the NEO Five Factor Inventory and the Antisocial Personality Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 37, 957–970.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Science*, 11, 77–83.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350–365.
- Helgeson, V. S. (1993). Implications of agency and communion for patient and spouse adjustment to a first coronary event. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 807–816.
- Helgeson, V. S. (1994). Relation of agency and communion to well-being: Evidence and potential explanations. *Psychological Bulletin*, 116, 412–428.
- Helgeson, V. S. (2003). Gender related traits and health. W: J. M. Suls, K. A. Walston (red.), *Social psychological foundations of health and illness* (s. 367–394). Oxford: Blackwell Publishing.
- Helgeson, V. S., Fritz, H. (1998). A theory of unmitigated communion. *Review of Personality and Social Psychology*, 2, 173–183.

- Helgeson, V. S., Fritz, H. (2000). The implications of unmitigated agency and unmitigated communion for domains of problem behavior. *Journal of Personality*, 68, 1032–1057.
- Juczyński, Z. (2001). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Kłusek, B. (2009). Kwestionariusz Stylów Rozwiązywania Konfliktów. *Czasopismo Psychologiczne*, 15, 119–140.
- Kuczyńska, A. (1992). *Inwentarz płci psychologicznej. Podręcznik*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Psychologiczne.
- Oyserman, D., Coon, H., Kemmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128, 3–72.
- Ruble, T. L., Thomas, K. W. (1976). *Organizational behavior and human performance*. New York: Ballantine Books.
- Strelau, J., Szczepaniak, P., Wrześniewski, K. (1996). Diagnostyka stylów radzenia sobie ze stresem za pomocą polskiej wersji kwestionariusza CISS Endlera i Parkera. *Przegląd Psychologiczny*, 1, 187–210.
- Tafarodi, R. W., Milne, A. B. (2002). Decomposing global self-esteem. *Journal of Personality*, 74, 443–483.
- Wojciszke, B. (1995). Mierzenie miłości – skale namiętności, intymności i zobowiązania. *Przegląd Psychologiczny*, 38, 215–234.
- Wojciszke, B. (2005). Morality and competence in person and self perception. *European Review of Social Psychology*, 16, 155–188.
- Wojciszke, B. (2010). *Wspólnotowość i sprawczość. Podstawowe wymiary spostrzegania społecznego*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Wojciszke, B., Szlendak, M. (2010). Skale do pomiaru orientacji sprawczej i wspólnotowej. *Psychologia Społeczna*, 5, 57–69.
- Zawadzki, B., Strelau, J., Szczepaniak, P., Śliwińska, M. (1998). *Inwentarz osobowości NEO-FFI Costy i McCrae. Adaptacja polska. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

ZAŁĄCZNIK 1 – TREŚĆ SKAL

Kwestionariusz samoopisu 30 zawiera skale sprawczości i wspólnotowości. W skład *Skali sprawczości* wchodzi pozycje: 3, 4, 7, 10, 13, 14, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 29; w skład *Skali wspólnotowości* wchodzi pozycje: 1, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 15, 19, 20, 22, 25, 27, 30.

Kwestionariusz samoopisu 22 zawiera skale sprawczości niepoahamowanej i wspólnotowości niepoahamowanej. W skład *Skali sprawczości niepoahamowanej* wchodzi pozycje: 2, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 15, 17, 19, 22. W skład *Skali wspólnotowości niepoahamowanej* wchodzi pozycje: 1, 3, 5, 7, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 21.

Wynikiem ogólnym każdej skali jest średnia. Statystyki opisowe dla tych skal zebrane na próbie ($N = 516$) młodych osób w wieku od 18 do 29 lat przedstawiają się następująco:

Skala sprawczości: $M = 5,18$; $SD = 0,79$

Skala wspólnotowości: $M = 5,39$; $SD = 0,80$

Skala sprawczości niepoahamowanej: $M = 3,87$; $SD = 0,81$

Skala wspólnotowości niepoahamowanej: $M = 4,39$; $SD = 0,89$

Kwestionariusz samoopisu 30

Poniżej znajduje się 30 określeń różnych cech. Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych cech opisuje Ciebie lub nie. Przy każdej cesze prosimy postawić krzyżyk (X) w wybranej rubryce, wedle zasady:

1 – zdecydowanie nie

2 – nie

3 – raczej nie

4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie

5 – raczej tak

6 – tak

7 – zdecydowanie tak

	Cechy:	1	2	3	4	5	6	7
1.	Koleżeński							
2.	Wyrozumiały							
3.	Pewny siebie							
4.	Skuteczny							
5.	Opiekuńczy							
6.	Przyjazny							
7.	Konsekwentny							
8.	Skłonny do kompromisu							
9.	Uczynny							
10.	Ambitny							
11.	Życzliwy							
12.	Doceniający innych							
13.	Energiczny							
14.	Przedsiębiorczy							
15.	Współczujący							
16.	O silnej woli							
17.	Sprawny							
18.	O skłonnościach przywódczych							
19.	Wspierający innych							
20.	Pomocny							
21.	Przekonujący							
22.	Wybaczący							
23.	Przebojowy							
24.	Pomysłowy							
25.	Rozumiejący innych							
26.	Zaradny							
27.	Poświęcający się dla innych							
28.	Zdecydowany							
29.	Aktywny							
30.	Wrażliwy na innych							

Prosimy jeszcze o podanie wieku i płci

Kwestionariusz opinii o sobie 22

Poniżej znajdują się 22 opinie. Inni ludzie, o których mowa w tych opiniach, to ludzie Tobie bliscy – rodzina i przyjaciele – prosimy o nich właśnie myśleć w trakcie udzielania odpowiedzi. Prosimy o wskazanie, jak dalece każda z tych opinii jest prawdziwa w odniesieniu do Ciebie lub nie. Przy każdej cesze prosimy postawić krzyżyk (X) w wybranej rubryce, wedle zasady:

1 – zdecydowanie nie

2 – nie

3 – raczej nie

4 – trudno powiedzieć, trochę tak, trochę nie

5 – raczej tak

6 – tak

7 – zdecydowanie tak

	Opinie	1	2	3	4	5	6	7
1.	Zawsze stawiam potrzeby innych przed własnymi.							
2.	Skupiam się na realizacji swoich zadań tak bardzo, że zapominam o reszcie świata.							
3.	Mogę czuć się szczęśliwy tylko wtedy, kiedy inni są szczęśliwi.							
4.	Swoje cele realizuję niezależnie od tego, co sobie inni pomyślą.							
5.	Nie potrafię odmówić, kiedy ktoś prosi mnie o pomoc.							
6.	Człowiek jest tyle wart, ile w życiu osiągnął.							
7.	Czuję się okropnie, gdy nie jestem w stanie pomóc komuś w potrzebie.							
8.	Nigdy nie angażuję się nadmiernie w problemy innych.							
9.	Złoszczę się, gdy ktoś swoimi problemami przeszkadza mi w realizacji moich celów.							
10.	Miewam za mało czasu, aby zajmować się sprawami innych.							
11.	Bliscy mają do mnie pretensje, że poświęcam im za mało czasu.							
12.	Nie jestem w stanie zaspokoić swoich potrzeb, jeżeli to przeszkadzałoby potrzebom innych.							
13.	Największą przyjemnością dla mnie jest sprawianie radości innym.							
14.	Rezygnuję z własnych marzeń lub planów, jeżeli są sprzeczne z pragnieniami kogoś bliskiego.							
15.	Kiedy pracuję, nie pozwalam innym, aby mi przeszkadzali.							
16.	Często postępuję wbrew sobie, aby nie sprawić innym przykrości.							
17.	Gdy skoncentruję się na pracy (nauce), nie starcza mi miejsca na kontakty z ludźmi.							
18.	Dobre relacje z innymi są dla mnie ważniejsze od sukcesu.							
19.	Najpierw trzeba zadbać o pozycję zawodową, nawet jeżeli na krótką metę przeszkadza to w życiu rodzinnym.							
20.	Mocno przeżywam przykrości innych.							
21.	Bardziej potrafię zadbać o innych niż o siebie.							
22.	Jeżeli postawię sobie jakiś cel, realizuję go, nawet gdy moi bliscy się sprzeciwiają.							

Prosimy jeszcze o podanie wieku i płci.....

Agentic and communal orientation: Correlates related to personality and social functioning

Bogdan Wojciszke, Marta Cieślak

University of Social Sciences and Humanities, Faculty in Sopot

ABSTRACT

We present two correlational studies on convergent and divergent validity of newly developed scales measuring four personal orientations: agency, unmitigated agency, communion and unmitigated communion (Wojciszke & Szlendak, 2010). Agency correlated positively with emotional stability, extroversion, conscientiousness, happiness and satisfaction with close relationships. It correlated negatively with anxiety and depression. Unmitigated agency correlated positively with the A pattern of behavior, lack of agreeableness and competitive styles of conflict behavior (competitiveness, lack of cooperation and compromise). Communal orientation was positively correlated with extroversion, agreeableness and conscientiousness, happiness as well as with passion, intimacy and satisfaction with close relationships. Unmitigated communal orientation correlated positively with neuroticism, anxiety, depression, and lowered self-esteem as well as the abandonment of own goals in conflict situations.

Keywords: *agency, communion, personality, conflict resolution styles*

Złożono: 10.01.2012

Złożono poprawiony tekst: 7.05.2013

Zaakceptowano do druku: 10.09.2013